

8D10104 – «Мейіргер ғылыми» мамандығы бойынша философия докторы (PhD)
дәрежесіне ұсынылған Исенова Балдай Калимуллиновнаның
**«Егде және кәрі жастағы пациенттердің өмір сүру сапасы мен психикалық
денсаулығын қамтамасыз етуде мейірбикелік көмекті ұйымдастырудың ғылыми
негізделген тәсілдері»**
тақырыбындағы диссертациялық жұмысының
АНДАТПА

Тақырыптың өзектілігі

Елімізде денсаулық сақтау саласын жаңғыртуға бағытталған реформа белсенді жүргізілуде. Мейіргер ісі нарықтық экономика жағдайында реформаларды табысты жүзеге асыру үшін айтарлықтай адам ресурстары мен нақты мүмкіндіктері бар денсаулық сақтау жүйесінің негізгі элементі болып табылады. Мейіргер ісін дамытудағы заманауи тенденциялар денсаулық сақтау жүйесіндегі мейіргерлердің рөлін күшейтуге ықпал етеді. Бастапқыда мейіргер орта буын медицина қызметкерлерінің санатына жататын, дәрігердің көмекшісі қызметін атқарды және оның нұсқауы бойынша мейіргерлік күтімді жүзеге асырды. Қазіргі уақытта ғылыми көзқарас пен дәлелді медицина принциптеріне негізделген заманауи мейіргерлік теориялардың арқасында мейіргер дәрігердің тең құқылы серіктесі болып саналады. Ол тәуелсіз мейіргерлік шешімдер қабылдайды, дәлелді мейірбикелік күтімді жоспарлайды және жүзеге асырады, оны тиісті құжаттамаға тіркейді. Бүгінгі таңда дәрігер мен мейіргердің ынтымақтастығы кәсіби міндеттерді бөлу принципіне негізделген: дәрігер медициналық көмек көрсетеді, ал мейірбике денсаулық сақтау жүйесінің барлық деңгейінде медициналық көмектің сапасы мен тиімділігін арттыру үшін көп кәсіби ұжымның құрамында әрекет ете отырып, мейірбикелік көмек көрсетеді. Жасы ұлғайған сайын әртүрлі соматикалық аурулардың дамуымен денсаулықтың өзгеруі ғана емес, сонымен қатар өмірлік қызығушылықтар мен қажеттіліктердің қайта бағдарлануы орын алады, отбасында да, қоғамда да әлеуметтік мәртебе өзгереді, бұл егде жастағы адамның мәселелерін шешуге кешенді көзқарасты талап етеді. Бірқатар авторлар егде жастағы және гериатриялық науқастармен жұмыс істеуге мейірбике мамандарын белсендірек тарту қажеттілігін атап өтеді. Оларды медициналық-әлеуметтік көмек көрсетуге, психологиялық оңалтуға, геронтотехнологияларды меңгеруге үйрету, сондай-ақ үйдегі гериатриялық көмек көрсету қызметінде, амбулаториялық-емханалық желілерде және медициналық-әлеуметтік көмек көрсетудің стационарлық бөлімдерінде жұмысқа дайындау маңызды міндет болып табылады (Антонова О.В., 2007; Чайкина Н.Н., 20). Пациенттердің өмір сүру сапасын жақсарту мақсатында Антонова О.В. (2007) тек емдік шараларға ғана емес, сонымен қатар пациенттердің денсаулық жағдайына бейімделуін жеңілдететін денсаулық сауаттылығын арттыруға баса назар аударылады. Қартайған және кәрілік кезінде созылмалы аурулар физикалық және әлеуметтік белсенділікті төмендетеді, бұл күтімге ерекше көзқарасты талап етеді.

Денсаулық сақтаудың заманауи дамуы және емдеу әдістерін кеңейту жағдайында мейірбикелік персоналдың маңыздылығының артуы мейірбикелік көмектің сапасын талдаудың рөлін арттырады. Медициналық нәтижелер де, денсаулық сақтау жүйесінің экономикалық құрамдас бөлігі де мейіргерлердің тиімділігіне байланысты. Осыған байланысты ауруханалардағы мейіргерлердің қызметін сандық және сапалық бағалау әдістерін әзірлеуге ерекше көңіл бөлінеді.

Егде жастағы адамдардың өмір сүру сапасын жақсартуда қазіргі уақытта паллиативтік көмек бағдарламалары ерекше маңызға ие, мұнда мейіргерлерге ауыр кезеңде қайтымсыз аурулары бар егде жастағы адамдарға көмек көрсетуді ұйымдастырумен байланысты ерекше рөл беріледі. Пациенттердің паллиативтік көмек көрсету орталықтарында жиі кездесетін жағдайлары қатерлі ісіктер, инсульттер және

физикалық қозғалыстың жоғалуы болып табылады. Қолайсыз болжамы бар мұндай науқастар физикалық және психикалық жайлылықпен қамтамасыз етілуі және өлім туралы ойлауға дайын болуы керек. Сондай-ақ қызметкерлер пациенттер мен олардың отбасыларына әлеуметтік, рухани және құқықтық мәселелердің шешімдерін ұсынуы керек.

Сонымен қатар, Қазақстанда егде жастағы адамдарға паллиативтік көмек көрсетудегі мейіргердің рөлі жеткілікті түрде зерттелмеген, бұл осы ғылыми жұмыстың тақырыбын анықтады.

Зерттеудің мақсаты Паллиативтік көмекті жетілдіруде жастағы науқастардың өмір сүру сапасын және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету үшін мейіргерлік күтім.

Зерттеу міндеттері

1. Талдау жүргізіңізегде жастағы және егде жастағы науқастардың өмір сүру сапасын және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету үшін мейіргерлік күтімнің халықаралық және отандық тәжірибесі.

2. Медициналық-әлеуметтік проблемаларды және мейіргер күтіміне қажеттілікті зерттеу Алматы қаласының ШЖҚ МКК «Паллиативтік көмек көрсету орталығы», Астана қаласының ШЖҚ МКК «Көпсалалы медициналық орталығы» (паллиативтік көмек көрсету бөлімі), Шымкент қаласының Т.О. Орынбаев атындағы ШЖҚ МКК «Гипербариялық оксигенация орталығының» (паллиативтік көмек көрсету бөлімі) бойынша ұсыныстар әзірлеу паллиативтік көмекті жақсарту егде жастағы науқастардың өмір сүру сапасын және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету үшін мейірбикелік күтім.

3. Алматы қ. "Паллиативтік көмек орталығы" ШЖҚ МКК, Астана қ. "Көпсалалы медициналық орталық (паллиативтік көмек бөлімшесі)" ШЖҚ МКК, Т. О. Орынбаев атындағы гипербарикалық оттегімен қамтамасыз ету орталығы "ШЖҚ МКК медбикелерінің сауалнамасы негізінде паллиативтік мейірбикелік көмектің ерекшеліктерін зерделеу. (паллиативтік көмек бөлімшесі) " Шымкент қаласы.

4. Егде жастағы пациенттердің өмір сүру сапасы мен психикалық денсаулығын қамтамасыз ету үшін паллиативтік мейірбикелік көмекті жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

5. "Коммуникация және өзін-өзі игеру дағдыларының интеграцияланған құзыреттілігін дамыту" бағдарламасы бойынша медбикелерді оқытудың тиімділігін бағалау.

Зерттеу объектісі

– Алматы қаласындағы «Паллиативтік көмек орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік қазыналық кәсіпорны, Астана қаласындағы «Көпсалалы медициналық орталық (паллиативтік көмек бөлімі)» шаруашылық жүргізу құқығындағы МКҚК, Шымкент қ. «Т.О.Орынбаев атындағы Гипербарикалық көмек көрсету орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік қазыналық кәсіпорны (ОҚБК) Егде жастағы науқастар.

– Алматы қаласындағы «Паллиативтік көмек орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік қазыналық кәсіпорны, Астана қаласындағы «Көпсалалы медициналық орталық (паллиативтік көмек бөлімі)» шаруашылық жүргізу құқығындағы МКҚК, Шымкент қ. «Т.О.Орынбаев атындағы Гипербарикалық көмек көрсету орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік қазыналық кәсіпорны (ОҚБК) мейіргерлері.

Зерттеу пәні

- Қазақстан Республикасының паллиативтік көмек көрсету орталықтарындағы егде жастағы науқастардың өмір сапасы мен психикалық денсаулығы.

- Ұйымдастыру және паллиативтік мейірбикелік көмектің сапасы.

- «Өзін-өзі бақылау және коммуникацияның интегративті құзыреттілігін дамыту» бағдарламасы бойынша мейіргерлерді оқытудың тиімділігі.

Зерттеу әдістері

Ақпараттық-аналитикалық, социологиялық, статистикалық, фокус-топ.

Ғылыми жаңалық

Қазақстан Республикасының паллиативтік көмек көрсету орталықтарында емделушілердің өмір сүру сапасы мен психикалық денсаулығына ғылыми негізделген баға берілді: Алматы қаласының «Паллиативтік көмек орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік қазыналық кәсіпорны, Астана қаласының «Көпсалалы медициналық орталық» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік қазыналық кәсіпорны (паллиативтік көмек көрсету басқармасы), шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік қазыналық кәсіпорны «Т.О. Орынбаев Гипербарикалық оксигенация орталығы» (паллиативтік көмек бөлімі)» Шымкент қ. Қазақстан Республикасының паллиативтік көмек көрсету орталықтарындағы егде жастағы науқастарға мейірбикелік көмек көрсету мәселелері мен қажеттіліктері зерттелді. Паллиативтік мейірбикелік көмектің сапасына әсер ететін факторлар зерттелді егде жастағы науқастардың өмір сүру сапасын және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету. Анықталған проблемалар негізінде паллиативтік мейірбикелік көмекті жақсарту бойынша ұсыныстар әзірленді, сонымен қатар мейірбикелерді коммуникативті дағдылар мен өзін-өзі басқару дағдыларын дамыту үшін оқыту бағдарламасы әзірленді. Жоғарыда аталған бағдарлама бойынша мейіргерлерді оқытудың тиімділігін бағалау жүргізілді.

Практикалық маңызы

Паллиативтік мейірбикелік көмектің сапасын зерттеу және паллиативтік орталықтардағы егде жастағы науқастарды зерттеу негізінде паллиативтік мейірбикелік көмекті жақсарту, өмір сүру сапасын жақсарту егде жастағы науқастардың психикалық денсаулығын сақтау бойынша ұсыныстар әзірленді.

Тәжірибелік денсаулық сақтау үшін «Коммуникация және өзін-өзі бақылау дағдыларының кешенді құзыреттілігін дамыту» оқу бағдарламасы ұсынылады.

Қорғауға ұсынылған ережелер

1. Егде жастағы науқастардың өмір сүру сапасын және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету медициналық көмектің тиімділігін бағалаудың халықаралық тәсілдері мен көрсеткіштерін пайдалану негізінде мейірбикелік паллиативтік көмекті одан әрі дамытуды талап етеді.

2. Егде жастағы науқастарға паллиативтік көмек көрсетудің өзекті мәселелері: пациенттер, олардың туыстары, медицина қызметкерлері, психологтар және әлеуметтік қызметкерлер арасындағы байланыс әлсіз; паллиативтік көмек көрсету бойынша медициналық мамандарды даярлау жүйесінің жоқтығы; науқастар мен олардың туыстарына психологиялық және әлеуметтік қолдаудың әлсіздігі; мейіргерлердің паллиативтік көмек орталықтарында жұмыс істеуге мотивациясының әлсіздігі.

3. Паллиативтік мейірбикелік көмек көрсету сапасының проблемалары мейіргерлердің жұмыс жүктемесінің жоғарылығымен және кәсіби дайындықтың жеткіліксіздігімен байланысты.

4. «Егде жастағы пациенттердің өмір сүру сапасы мен психикалық денсаулығын қамтамасыз ету жөніндегі жұмыста мейірбикелердің интегративті құзыреттілігін арттыру» мейірбикелерге арналған оқыту бағдарламасы» тиімділікті одан әрі енгізуді және бағалауды талап етеді.

Зерттеу нәтижелерін енгізу

Жүргізілген зерттеулердің нәтижелері бойынша келесілер дайындалды:

D10104 «Мейірбике ісі» мамандығы бойынша докторлық диссертацияны орындауға арналған сауалнама.

Интегративті құзыреттілік, өзін-өзі бақылау және коммуникацияны дамытуға оқыту;

«Егде жастағы науқастардың өмір сүру сапасын және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету бойынша жұмыстағы мейіргерлердің интеграциялық құзыреттілігін

арттыру» бағдарламасы бойынша авторлық құқық объектісіне құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы № 28092, № 51128, № 53182 куәлік (Б, В, Г қосымшасы) алынды.

Іске асыру сертификаттары алынды: Астана қаласы, «Көп салалы медицина орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік кәсіпорны, Шымкент қаласы, «Т.О.Орынбаев атындағы Гипербарикалық оттегімен қамтамасыз ету орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік қазыналық кәсіпорны (паллиативтік көмек бөлімі). (Д, Е қосымшасы).

Квартиль бойынша жарияланған мақалалар саны: Q2 (58%) – 1

Issenova B., Aimbetova G., Kanushina M., Makhanbetkulova D., Asimov M., Aimakhanova A., Tursynbekova A., Indershiyev A., Factors influencing the level of satisfaction of palliative patients with the activities of nurses: results of a cross-sectional study (Kazakhstan). Bangladesh Journal of Medical Science Vol. 24 No. 1 (2025), DOI: <https://doi.org/10.3329/bjms.v24i1.78727>.

ККОСОН жарияланған мақалалар саны -3

Г.А.Аимбетова, М. А.Канушина, Д. Н. Маханбетқұлова, М. А. Рамазанова, Егде жастағы пациенттерге медициналық көмек көрсетудегі медбикенің рөлі. Фармация Казахстана -- 2023ж. -№ 3.-Б. 187-192. ISSN 2310-6115. DOI 10.53511/PHARMKAZ.2023.40.61.028

G. Ye. Aimbetova. Modern aspects of the organization of nursing care to ensure the quality of life and health of elderly patients (literature review). Фармация Казахстана - 2023г. - № 5. - С.297-302.ISSN 2310-6115. DOI 10.53511/PHARMKAZ.2023.54.81.038

G.Ye. Aimbetova, M.A. Kanushina, M.A. Assimov, D.N. Makhanbetkulova. The results of a sociological survey among patients who received nursing care in medical organizations providing palliative care. Фтизопульмонология - 2024г.- № 2.- С.67-73. DOI: 10.26212/2227-1937.2024.44.10.009

Диссертацияны бекіту

Диссертацияның негізгі нәтижелері, ережелері, қорытындылары мен тұжырымдары келесі конференцияларда баяндалды:

Шымкент қаласы, Қазақстан, «Биологияның, медицинаның және фармацияның даму перспективалары» атты жас ғалымдар мен студенттердің Х халықаралық конференциясы 2022 жыл 8-9 желтоқсан «Қазақстан Республикасындағы ұйымдастырудың заманауи тәсілдері» баяндамасы.

Ташкент қаласы, Өзбекстан, V Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция «Денсаулық сақтауды дамытудың қазіргі заманғы жетістіктері мен перспективалары» 2023 жылғы 6 сәуір «Қазақстан Республикасындағы мейірбикелік білім: қазіргі жағдайы мен болашағы» баяндамасы.

Австралия. Халықаралық конференция. "United Through Research", 12-13 сәуір 2023 жыл "Ситуациялық талдаудан іс-әрекетке дейін: Қазақстан университеттеріндегі мейірбике ісі мамандығының бакалавриат студенттері мен оқытушыларының сапалы зерттеу әдістемесі бойынша әлеуетін дамыту» баяндамасы.

Алматы қаласы, Қазақстан, Асфен форумы «Жаңа ұрпақ 2023» С.Д. Асфендиярова атындағы ҚазҰМУ 2023 жылғы 5-6 маусым «Мейірбике ісі ғылымында сапалы зерттеу әдістерін қолданудың өзектілігі» баяндамасы.

Астана қаласы, Қазақстан, Алматы Декларациясының 45 жылдығына және МСАК бойынша Астана декларациясының 5 жылдығына арналған Алғашқы медициналық-санитарлық көмек жөніндегі жаһандық конференция, 2023 ж. 22-23 қазан «Мейірбике ісіндегі кадр саясаты» диссертациясы.

Шымкент қаласы, Қазақстан,1 Халықаралық жас ғалымдар мен студенттердің «Биология, медицина және фармацияның даму перспективалары» конференциясы 7-8 желтоқсан 2023 ж. «Паллиативтік көмек көрсету мейірбикесінің ерекшеліктері» баяндамасы.

Баку қаласы, Әзірбайжан, XI Халықаралық ғылыми-практикалық конференция «Медицинаның өзекті мәселелері және Қоғамдық денсаулық сақтау және денсаулық сақтау саясаты жөніндегі V спутниктік форум» 2024 жылғы 26-27 наурыз «Паллиативтік көмек көрсетудегі мейіргерлердің еңбек қызметін бағалау» баяндамасы.

Алматы қаласы, Қазақстан, Халықаралық Асфен форумы – Жаңа ұрпақ 2024 «2015-2023 жылдарға арналған мейіргерлік стационарларда паллиативтік көмек көрсетуді талдау» аңдатпасы.

Ақтөбе қаласы, Қазақстан, «Мейірбике ісіндегі мультидисциплинарлық көзқарас» халықаралық практикалық конференция. 2024 жылғы 18-19 сәуір «Қазақстандағы егде жастағы науқастарға паллиативтік көмекті дамыту перспективалары» баяндамасы.

Ақтөбе қаласы, Қазақстан, «Қазақстан Республикасындағы паллиативтік көмек: жетістіктер, проблемалар, перспективалар» халықаралық қатысуымен IX Республикалық конференция. 2024 жылғы 21-22 қараша «Паллиативтік көмек көрсетудегі психоәлеуметтік қолдау: тәсілдер мен практикалық шешімдер» баяндамасы.

Докторанттың жеке үлесі:

Ұсынылған жұмыс Исенова Балдай Калимуллинқызының авторлық туындысы. Зерттеудің теориялық және әдістемелік бағдарламасын жасау, зерттеудің мақсаты мен міндеттерін тұжырымдау, зерттеуді ұйымдастыру және жүргізу, зерттеу жұмысының барлық кезеңдеріне тікелей қатысу, деректерді статистикалық өңдеу, диссертацияның бөлімдерін жазу, нәтижелерді түсіндіру және талқылау, қорғауға ұсынылған ережелерді тұжырымдау, сондай-ақ қорытындылар мен практикалық ұсыныстарды әзірлеуден тұрады.

Өзін-өзі бағалау деңгейін көтеру үшін «Өзін-өзі бақылау және коммуникативті дағдылардың кешенді құзыреттілігін дамыту», мейіргерлердің жалпы коммуникативті дағдыларын арттыру мақсатында «Әлеуметтік қолдауды іздеу» және «Оң қайта бағалау» бағдарламасы бойынша мейіргерлерді оқыту.

Қорытындылар:

1. Егде жастағы науқастардың өмір сүру сапасын және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету мәселесі өзекті болып табылады және кешенді шешуді талап етеді. Осы жас тобында паллиативтік көмекке жоғары қажеттілікті ескеру қажет,

2. Егде жастағы науқастарға паллиативтік көмек көрсету проблемалары негізінен жұмыстың жоғары жүктемесіне, уақыт пен ресурстардың жетіспеушілігіне, сондай-ақ мейіргерлердің мәселелер бойынша жеткіліксіз дайындығына байланысты. науқастар мен олардың туыстарына психологиялық және әлеуметтік қолдау көрсету.

3. Мейірбикелік паллиативтік көмек көрсетудегі ең проблемалық мәселелер пациенттерге психоәлеуметтік көмек көрсету, туыстары мен достарын күтім мәселелері бойынша оқыту, қарым-қатынас дағдылары, мейіргерлердің паллиативтік көмек көрсету орталықтарында жұмыс істеуге мотивациясының әлсіздігі;

4. Жұмыс уақытын ұйымдастыруда және орта буын медицина қызметкерлерінің психоэмоционалды тұрақтылығында проблемалар бар. Құрбы-құрдастар арасындағы қарым-қатынас және денсаулықты сауықтыру сияқты іс-шараларды жақсарту қажет. Сонымен қатар, мейірбикелік паллиативтік көмекті бағалаудың тиімділік критерийлерін әзірлеу қажеттілігі туындайды.

5. «Өзін-өзі бақылау және коммуникативті дағдылардың кешенді құзыреттілігін дамыту» бағдарламасы бойынша мейіргерлерді оқытудың тиімділігі өзін-өзі бағалау деңгейінің жоғарылауымен расталады. Шымкент және Астана қаласы мейіргерлерінің жалпы коммуникативті дағдылары, деңгейі «Әлеуметтік қолдауды іздеу» және «Позитивті қайта бағалау» күресу стратегиялары ортадан жоғарыға дейін, сонымен қатар «Қарсыласу», «Алшақтау» күресу стратегияларының жоғарыдан ортаға дейін төмендеуі.

Практикалық ұсыныстар

1. Егде жастағы науқастардың өмір сүру сапасын және психикалық денсаулығын қамтамасыз ету мәселелері бойынша сектораралық ынтымақтастықты нығайту (алғашқы

медициналық-санитарлық көмек, оңалту орталықтары, паллиативтік орталықтар, ҮЕҰ, волонтерлар, психологтар, әлеуметтік қызметкерлер, туыстары және т.б.)

2. Паллиативтік орталықтардың орта буын медицина қызметкерлерін оқыту және даярлау жөніндегі жұмысты күшейту (біліктілікті арттыру курстарында оқыту бағдарламаларын енгізу)

3. Пациенттердің отбасы мүшелерін оқыту бағдарламаларын әзірлеу және енгізу (паллиативтік көмек орталықтары жанындағы егде жастағы науқастарды күту мектептері, алғашқы медициналық-санитарлық көмек ұйымдары және т.б.)

4. Паллиативтік мейірбикелік көмектің сапасын бақылау және бағалау халықаралық индикаторлар, ғылымилық принциптері және дәлелдеу негізінде жүзеге асырылуы тиіс.

5. Оқытудың тиімділігін бағалай отырып, «Өзін-өзі бақылау және коммуникацияның кешенді құзыреттілігін дамыту» бағдарламасы бойынша мейіргерлер үшін тренинг өткізу.

Диссертацияның көлемі және құрылымы

Диссертация компьютерлік мәтіннің 150 бетінде ұсынылған және кіріспеден, әдебиеттерге шолудан, материалдар мен зерттеу әдістерінің сипаттамасынан, жеке зерттеулерге арналған екі бөлімнен, сондай-ақ тұжырымдар мен практикалық ұсыныстармен қорытындыдан тұрады. Әдебиеттер тізімінде 161 әдебиет бар. Жұмыс 52 кесте және 26 суретпен толықтырылған.